

TOMASZ NOCOŃ

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Szkoła Doktorska

<https://orcid.org/0000-0002-8521-5339>

LAURI DO HLONDA. KORESPONDENCJA W SPRAWIE UDZIAŁU NUNCJUSZA APOSTOLSKIEGO W KORONACJI OBRAZU MATKI BOŻEJ PIEKARSKIEJ W 1925 R.

**LAURI TO HLOND. CORRESPONDENCE CONCERNING
APOSTOLIC NUNCIO'S PARTICIPATION IN THE CORONATION
OF THE IMAGE OF OUR LADY OF PIEKARY IN 1925**

ABSTRACT

Nuncjusz apostolski w Polsce abp Lorenzo Lauri w 1925 r. przybył na Górną Śląsk, aby wziąć udział w koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Piekarskiej. Przygotowania do tego wydarzenia znalazły odzwierciedlenie w prowadzonej przez niego korespondencji z administratorem apostolskim Górnego Śląska, ks. Augustem Hlondem SBD. Zbiór listów i telegramów wymienianych przez duchownych, przechowywany aktualnie w zasobie Apostolskiego Archiwum Watykańskiego, pozwala na rekonstrukcję okoliczności związanych z organizacją podróży i pobytu nuncjusza w Piekarach oraz ukazuje znaczenie obecności przedstawiciela Stolicy Apostolskiej podczas jednego z najważniejszych wydarzeń religijnych na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym.

In 1925, the Apostolic Nuncio to Poland, Archbishop Lorenzo Lauri, arrived in Upper Silesia to take part in the coronation of the miraculous image of Our Lady of Piekary. Preparations for this event were reflected in his correspondence with the Apostolic Administrator of Upper Silesia, Fr. August Hlond SDB. The collection of letters and telegrams exchanged between the two clergymen, currently preserved in the holdings of the Apostolic Vatican Archive, allows for a reconstruction of the circumstances surrounding the nuncio's journey and stay in Piekary, and highlights the significance of the papal representative's presence at one of the most important religious events in Upper Silesia during the interwar period.

Wstęp

Apostolskie Archiwum Watykańskie (wł. *Archivio Apostolico Vaticano*) swoją obecną nazwę zawdzięcza papieżowi Franciszkowi, który w wydanym w 2019 r. motu proprio *L'esperienza storica* zmienił jego nazwę z dotychczas używanej

Tajne Archiwum Watykańskie (wł. *Archivio Segreto Vaticano*). Rebranding ten nie wpłynął jednak na tożsamość archiwum, które nadal stoi na straży zdeponowanych tam dokumentów związanych przede wszystkim z działalnością papieży i Stolicy Apostolskiej w różnych jej wymiarach¹. Jednymi ze zbiorów dokumentów przechowywanych i udostępnionych naukowcom w tej instytucji są archiwa nuncjatur apostolskich – urzędów dyplomatycznych Stolicy Apostolskiej rozsianych po całym świecie, na czele których stoją mianowani przez następcę św. Piotra nuncjusze apostolscy.

Z punktu widzenia historii Kościoła w Polsce ważny jest zbiór dokumentów zdeponowanych w Apostolskim Archiwum Watykańskim, który nosi tytuł „Archivio della Nunziatura Apostolica in Varsavia” (pol. Archiwum Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie). W zestawie tym znajduje się materiał nazwany „Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri” (pol. Archiwum Nuncjusza Lorenzo Lauriego). Abp Lorenzo Lauri² sprawował urząd nuncjusza apostolskiego w Polsce w latach 1921–1926³ i to właśnie dokumenty wytworzone w tym okresie przez niego oraz pracowników nuncjatury zostały zabezpieczone w tymże zasobie.

Celem artykułu jest analiza znaczenia oraz rekonstrukcja wizyty nuncjusza apostolskiego abp. Lorenzo Lauriego na Górnym Śląsku w 1925 r. z okazji koronacji obrazu Matki Bożej Piekarskiej⁴. Podstawą badań była kwerenda przeprowadzona w czerwcu 2025 r. w Apostolskim Archiwum Watykańskim, w zbiorze „Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri”, obejmująca korespondencję watykańskiego dyplomaty z administratorem apostolskim Górnego Śląska, ks. Augustem Hlondem SDB⁵. Uzupełnieniem analizy archiwalnej była kwerenda lokalnej prasy z 1925 r., pozwalająca na zestawienie przekazu oficjalnego z odbiorem społecznym. Zastosowana metodologia opiera się na krytycznej analizie źródeł pisanych w ujęciu historycznym z uwzględnieniem kontekstu społecznego epoki.

¹ G. Górny, J. Rosikoń, *Tajne Archiwum Watykańskie. Nieznane karty historii Kościoła*, Warszawa 2020, s. 52.

² Lorenzo Lauri (1864–1941) – dyplomata i urzędnik watykański, arcybiskup tytularny Efezu, nuncjusz apostolski w Peru (1917–1921), nuncjusz apostolski w Polsce (1921–1926), kardynał prezbiter Kościoła św. Pankracego za Murami (1927–1941), penitencjarz większy (1927–1941), kamerling kolegium kardynalskiego (1936–1937), kamerling Świętego Kościoła rzymskiego (1939–1941).

³ Zob. K. Łopatecki, *Ostatnia misja Lorenzo Lauriego w Polsce. Próba ujednoczenia przepisów o zmianie wyznania oraz uznawania Kościołów i związków religijnych w 1927 r.*, w: *Nuncjatura Apostolska w Rzeczypospolitej*, red. T. Chynczewska-Hennel, K. Wiszowata-Walczak, Białystok 2012, s. 483–504.

⁴ Por. J. Wycisło, *Dzieje obrazu Matki Bożej Piekarskiej*, Piekary Śląskie 2021; [bez autora], *Piekary. Pamiątka koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej Piekarskiej, która się odbyła dnia 15-go sierpnia 1925 roku*, Piekary 1926; J. Górecki, *Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich. Studium historyczno-pastoralne*, Katowice 2011; J. Wycisło, *Kronika dziejów sanktuarium maryjnego i Piekar na Śląsku do 1945 r.*, Katowice 2015; C. Ryszka, *Prymas ze Śląska. Sługa Boży Kardynał August Hlond (1881–1948)*, Katowice 2025.

⁵ August Hlond SDB (1881–1948) – salezjanin, biskup katowicki (1926), arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański (1926–1946), arcybiskup metropolita gnieźnieński i warszawski (1946–1948), prymas Polski (1926–1948), kardynał prezbiter Kościoła Matki Bożej Królowej Pokoju (1927–1948).

1. Charakterystyka źródeł

Omawiane w tekście dokumenty zostały zdeponowane w Apostolskim Archiwum Watykańskim w zespole „Nuncjatura Apostolska w Warszawie”, w zbiorze „Archiwum Nuncjusza Lorenza Lauriego” (koperta nr 208), w części „Podróże Arcybiskupa Nuncjusza w Polsce 1924–1925” (pakiet nr 10). Interesujące nas karty w liczbie ośmiu posiadają numerację od 39 do 46. W jednostce archiwalnej nie są jednak skompletowane chronologicznie. W niniejszym artykule zostały one ułożone zgodnie z datą ich wytworzenia bądź nadania.

Pięć z nich to korespondencja w formie listów, z kolei pozostałe trzy to telegramy o krótkiej treści. Cztery pisma – trzy listy⁶ i jeden telegram⁷ – były przesłane do nuncjatury przez ks. Augusta Hlonda SDB, stąd też są to oryginały wytworzonych pism. Kolejne cztery dokumenty – dwa listy⁸ i dwa telegramy⁹ – są kopiami wysłanych do adresata dokumentów przeznaczonymi do zachowania w archiwum nuncjatury, co w konsekwencji oznacza, że oprócz treści przekazu nie posiadają one oryginalnych podpisów nadawcy.

Cała korespondencja została sporządzona w języku włoskim. Jeden z telegramów zachowany został w formie oryginalnej, zapisany na druku Poczty Polskiej¹⁰. Natomiast tylko jeden z listów sporządzony został na papierze firmowym z nagłówkiem: „Administracja Apostolska Śląska Polskiego Katowice”¹¹. Każdy z omawianych i zaprezentowanych poniżej dokumentów został także oznaczony numerem porządkowym karty w jednostce archiwalnej oraz owalną pieczęcią z wizerunkiem tiary i skrzyżowanych kluczy oraz okalającym je napisem: „Archivum Secretum Apostol[icum] Vaticanum”.

2. Treść korespondencji

Przedstawiony zbiór listów zasadniczo traktuje o jednym temacie: zaproszeniu nuncjusza apostolskiego abp. Lorenzo Lauriego na uroczystość koronacji obrazu Matki Bożej Piekarskiej oraz kwestiach podróży watykańskiego dyplomaty na Górny Śląsk. Nadawca listów – ks. August Hlond SDB – wyraźnie sugeruje, że obecność reprezentanta papieża Piusa XI¹² będzie zaszczytem dla śląskich wiernych, którzy oczekiwali dnia udekorowania obrazu złotymi koronami.

⁶ Città del Vaticano, Archivio Apostolico Vaticano [dalej skrót: AAV], Archivio della Nunziatura Apostolica in Varsavia [dalej skrót: Arch. Nunz. Varsavia], b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), Hlond do Lauriego z 30.07.1925, mps, f. 40r; Hlond do Lauriego z 3.07.1925, mps, f. 42r; Hlond do Lauriego z 10.08.1925, mps, f. 44r.

⁷ Tamże, Hlond do Lauriego z 10.08.1925, mps, f. 39r.

⁸ Tamże, Lauri do Hlonda z 1.08.1925, mps, f. 41r; Lauri do Hlonda z 11.08.1925, mps, f. 45r.

⁹ Tamże, Lauri do Hlonda z 9.08.1925, mps, f. 43r; Lauri do Hlonda z 18.08.1925, mps, f. 46r.

¹⁰ Tamże, Hlond do Lauriego z 10.08.1925, mps, f. 39r.

¹¹ Tamże, Hlond do Lauriego z 3.08.1925, mps, f. 42r.

¹² Pius XI (1857–1939) – Achille Ratti, nuncjusz apostolski w Polsce (1919–1921), arcybiskup metropolita mediolański (1921–1922), kardynał prezbiter Kościoła św. Sylwestra i św. Marcina w Monti (1921–1922), następcą św. Piotra (1922–1939).

Bezpośrednim powodem, dla którego ks. August Hlond SDB zdecydował się zaprosić abp. Lorenzo Lauriego do udziału w uroczystościach koronacyjnych w Piekarach, była – o czym wspomina w listach sam nadawca – choroba kard. Edmunda Dalbora¹³, prymasa Polski, który osobiście miał nałożyć korony na obraz Matki Bożej Piekarskiej. Jednak z powodów zdrowotnych nie mógł on przybyć na Górny Śląsk¹⁴. W związku z tym administrator apostolski w Katowicach zdecydował się poprosić o to nuncjusza apostolskiego. Uwagę zwraca fakt, że pierwszy list do Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie ks. August Hlond SDB z zaproszeniem wysłał dopiero 30 lipca 1925 r., a więc 17 dni przed zaplanowanymi uroczystościami. Nie dziwi zatem fakt, że w niektórych informacjach prasowych pojawiały się już zapowiedzi, według których aktu koronacji miał dokonać prymas Polski¹⁵. Dopiero w odezwie wystosowanej przez ks. Augusta Hlonda SDB 4 sierpnia 1925 r. duchowny poinformował o udziale w uroczystości nuncjusza apostolskiego, który „włoży [korony] na skronie Dzieciątka Jezus i Matki Najświętszej w imieniu Ojca świętego”¹⁶.

Ostatnie z zaprezentowanych źródeł zawiera dodatkowo treść wiadomości, jaka do Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie napłynęła ze Stolicy Apostolskiej. Tym samym słowa kard. Pietro Gaspariego¹⁷ zostały przekazane ks. Augustowi Hlondowi SDB.

3. Dokumenty źródłowe

Nr 1

Hlond do Lauriego, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 40r.

11.186^a

Katowice, 30 lipca 1925

Ekscelencjo Najprzewielebniejsza,

Dziś otrzymałem bardzo bolesne wiadomości o zdrowiu Jego Eminencji Najprzewielebniejszego Kardynała Prymasa Dalbora^b. Jego sekretarz pisze mi, że

¹³ Edmund Dalbor (1869–1926) – arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański oraz prymas Polski (1915–1926), kardynał prezbiter Kościoła pw. św. Jana w Łacińskiej Bramie (1919–1926).

¹⁴ *Choroba J. E. ks. kardynała Dalbora*, „Katolik Śląski” 1925, nr 21, s. 3; [bez autora], *Piekary...*, s. 122; C. Ryszka, *Prymas ze Śląska*, s. 90.

¹⁵ *Wielka uroczystość w Piekarach*, „Gość Niedzielny” 1925, nr 31, s. 8.

¹⁶ *Odezwa ks. Augusta Hlonda*, „Gość Niedzielny” 1925, nr 32, s. 1; [bez autora], *Piekary...*, s. 115–117.

¹⁷ Pietro Gasparri (1852–1934) – dyplomata i urzędnik watykański, arcybiskup tytularny Cezarei, nuncjusz apostolski w Boliwii, Peru i Ekwadorze (1898–1901), kardynał prezbiter Kościoła św. Bernarda w Termach Dioklecjana (1907–1915), kamerling kolegium kardynalskiego (1914–1915), Sekretarz Stanu Jego Świątobliwości (1914–1930), kardynał prezbiter Kościoła pw. św. Wawrzyńca w Lucina (1907–1915), kamerling Świętego Kościoła rzymskiego (1916–1934).

chodzi o przypadek niemal zupełnie beznadziejny, pomimo najintensywniejszych starań lekarzy. W związku z tym nie można myśleć, aby Jego Eminencja mógł dokonać aktu uroczystej koronacji cudownego obrazu Najświętszej Maryi Panny w Piekarach. Zatem ponawiam moje najpokorniejsze prośby, aby Wasza Eksce-lencja zechciał zaszczyścić Śląsk swoją cenną obecnością w dniu dokonania aktu koronacji. Co do pontyfikału, postaram się w inny sposób, prosząc jednego z biskupów, aby go odprawił, by zbytnio nie męczyć Waszej Najprzewielebniejszej Eksce-lencji. Czy możemy liczyć na tak wielką łaskę?

Już teraz pragnę złożyć Waszej Najprzewielebniejszej Eksce-lencji moje naj-gorętsze podziękowania oraz podziękowania mojego dobrego ludu, który byłby z tego dumny.

Najpokorniejszy sługa Waszej Najprzewielebniejszej Eksce-lencji
Mons[ignore] Augusto Hlond^c

^a Dopisek odręczny.

^b Kard. Edmund Dalbor – zob. przypis nr 13.

^c Podpis odręczny.

Nr 2

Lauri do Hlonda, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 41r.

Warszawa, 1 sierpnia 1925

11.187.

Najprzewielebniejszy i Najdostojniejszy Monsignore,

Otrzymałem najłaskawsze zaproszenie do dokonania aktu koronacji obrazu Najświętszej Maryi Panny w Piekarach, którego Eminencja Ksiądz Kardynał Dalbor nie może sprawić z powodu choroby, która go obecnie dotyka.

Wdzięczny Najdostojniejszemu i Najprzewielebniejszemu za to, że raczył po-myśleć o mojej skromnej osobie w tak uroczystej okoliczności, przyjmuję z rado-ścią to uprzejme zaproszenie, chociaż z drugiej strony przykro mi, że tak wielka uroczystość będzie pozbawiona blasku Rzymskiej Purpury.

W odpowiednim czasie powiadomię o dniu mojego przybycia do Katowic.

Tymczasem, z wyrazami szczególnej czci, mam zaszczyt pozostać najpokor-niejszym sługą Najdostojniejszego i Najprzewielebniejszego.

Arcybiskup Efezu Nuncjusz Apostolski

Do Najprzewielebniejszego i Najdostojniejszego Pana
Monsignora Augusta Hlonda
Administradora Apostolskiego
Katowice

Nr 3

Hlond do Lauriego, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 42r.

Administracja Apostolska
Śląska Polskiego
Katowice^a

Katowice, 3 sierpnia 1925

Najprzewielebniejsza Ekscelencjo,
Śpieszę, Najprzewielebniejsza Ekscelencjo, wyrazić moje najgłębsze i najpokorniejsze podziękowania za najwyższą łaskę, jaką nam czyni, przybywając, by ukoronować cudowny Obraz Najświętszej Maryi Panny w Piekarach.

Zaraz po tym, jak Wasza Ekscelencja zechce mnie powiadomić o dniu swego przybycia, podejmę starania o uzyskanie wagonu salonowego na podróż do Katowic.

Tymczasem ponawiam moje podziękowania, które są również podziękowaniami całego mojego duchowieństwa i ludu, i z należną czcią oraz uległością pozostaję najpokorniejszym sługą Najprzewielebniejszej Ekscelencji.

Mons[ignore] August Hlond^b

^a Nadruk na papierze firmowym.

^b Podpis odręczny.

Nr 4

Lauri do Hlonda, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 43r.

Telegram z 9 sierpnia 1925

11.247^a

Ks. Hlond
Administrator Apostolski
Katowice

Wyjadę do Katowic w czwartek po południu, z Mrozem i jednym z nuncjatury^b.

Lauri

^a Dopisek odręczny.

^b Nie zidentyfikowano wspomnianych osób.

Nr 5

Hlond do Lauriego, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 44r.

Katowice, 10 sierpnia 1925

Najprzewielebniejsza Ekscelencjo,

Tysiącne dzięki za drogi telegram z wczoraj, który sprawił nam tak wielką radość. Natychmiast telegrafowałem do Ministerstwa Kolei w sprawie wagonu salonowego dla Waszej Ekscelencji, aby Ministerstwo na czas wydało odpowiednie instrukcje i zarządzenia.

Życzę więc szczęśliwej podróży, Najprzewielebniejsza Ekscelencjo. Oczekujemy Waszej Ekscelencji z radością i wdzięcznością w Katowicach w czwartek.

Proszę wybaczyć, że dołączam także drugą przesyłkę pocztową, która wydaje mi się pilna i ważna^a.

Z wyrazami pełnego oddania i nieustającej wdzięczności pozostaję najpokorniejszym sługą Najprzewielebniejszej Ekscelencji.

Mons[ignore] August Hlond^b

^a Prawdopodobnie chodzi o pismo z prośbą o fotografię nuncjusza, o którym Lauri wspomina w kolejnym liście – zob. dokument nr 7.

^b Podpis odręczny.

Nr 6

Hlond do Lauriego, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 39r.

Telegram z 10 sierpnia 1925

Ekscelencja Nuncjusz Lauri
Aleja Szucha 10
Warszawa

Dziękuję za radosną depezę. Telegrafowałem do Ministerstwa w sprawie odpowiednich zarządzeń dotyczących wagonu salonowego. Wysłałem list.

Hlond

Nr 7

Lauri do Hlonda, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 45r.

Warszawa, 11 sierpnia 1925

11.275.

Najprzewielebniejszy Monsignore,

Dołączonym telegramem^a proszono mnie o fotografię, aby opublikować ją w numerze specjalnym, który ukaże się z okazji najbliższego święta w Piekarach. Spieszę więc przesłać Wam, Najprzewielebniejszy Monsignore, żądany portret, aby, jeśli uzna to za stosowne, zechciał, zgodnie ze swą zwykłą dobrocią, przekazać go Redakcji, która o niego prosiła^b.

Spieszę również zawiadomić, że dziś rano otrzymałem dwa podania, które mi przesłano, i które niezwłocznie prześlę do Rzymu.

Do zobaczenia w czwartek wieczorem! Z serdecznymi pozdrowieniami i wyrazami najgłębszego szacunku pozostaję najwierniejszym w Chrystusie sługą Najprzewielebniejszego Monsignore.

Arcybiskup Efezu – Nuncjusz Apostolski

Do Jego Ekscelencji Najprzewielebniejszego
Monsignora Augusta Hlonda
Administratora Apostolskiego Górnego Śląska
Katowice

^aW badanej jednostce nie odnaleziono pisma z prośbą o przekazanie fotografii, co może oznaczać, że ów dokument nie został złożony w archiwum nuncjatury.

^bNajprawdopodobniej chodzi o fotografię, która ukazał się w tygodniku „Gość Niedzielny” – zob. *Nadzwyczajne okazy łaski Bożej w Piekarach*, „Gość Niedzielny” (1925) nr 33, s. 5.

Nr 8

Lauri do Hlonda, mps, j. włoski, AAV, Arch. Nunz. Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925), f. 46r.

11.294^a

Telegram z 18 sierpnia 1925

Ks. August Hlond
Administrator Apostolski
Katowice

Otrzymuję następujący telegram: Jego Świątobliwość^b wyraził głębokie zadowolenie z uroczystej manifestacji maryjnej przy radosnej okazji koronacji cudownego wizerunku Najświętszej Maryi Panny; dziękuje za synowskie hołdy i z serca udziela Apostolskiego Błogosławieństwa. Kardynał Gasparri^c. Ponownie wyrażam podziękowania i pozdrowienia. Szczęśliwej podróży.

Lauri

^aDopisek odręczny.

^bPius XI – zob. przypis nr 12.

^cKard. Pietro Gasparri – zob. przypis nr 14.

4. Udział abp. Lauriego w uroczystościach koronacyjnych

Zgodnie z tym, co napisał abp Lorenzo Lauri do ks. Augusta Hlonda SDB w liście¹⁸ z 11 sierpnia 1925 r., przybył on do Katowic w czwartek, 13 sierpnia 1925 r. Na dworcu kolejowym w Katowicach odbyła się wówczas krótka uroczystość powitania watykańskiego dyplomaty, w której wzięli udział przedstawiciele duchowieństwa i władz świeckich. Na wydarzenie przybyły także – jak relacjonowała to lokalna prasa – „nieprzejrzane tłumy publiczności, tak że wszystkie okoliczne ulice koło ul. Dworcowej były wprost zapchane morzem głów”¹⁹. Wraz z orkiestrą na arcybiskupa oczekiwali także członkowie stowarzyszeń, poczty sztandarowe oraz powstańcy śląscy.

Pociąg z nuncjuszem apostolskim wjechał na peron o godzinie 20.10 przy dźwiękach polskiego hymnu państwowego. Po przywitaniu dyplomaty przez ks. Augusta Hlonda SDB duchowni przeszli obok szpaleru stworzonego z pocztów sztandarowych. Po wyjściu z dworca, wśród radosnych krzyków zgromadzonej publiczności, uformowała się kolumna z automobilem, w którym zasiadł abp Lorenzo Lauri wraz z ks. Augustem Hlondem SDB. W asyście wielu rozentuzjzmowanych osób duchowni przejechali do budynku Administracji Apostolskiej, gdzie nocował nuncjusz apostolski²⁰.

Kolejnego dnia, w piątek, abp Lorenzo Lauri udał się z Katowic do Piekar, gdzie nazajutrz miały odbyć się główne uroczystości koronacyjne cudownego obrazu Matki Bożej Piekarskiej. Dzień ten poprzedziły odpowiednie przygotowania, także samego obrazu, który przed uroczystością przeszedł konserwację²¹ w Królewskiej Hucie (dzisiejszym Chorzowie)²². Od piątkowego popołudnia 14 sierpnia w Piekarach gromadzili się pielgrzymki oraz dostojnicy kościoła. Tego dnia zjawiał się także w tym miejscu nuncjusz apostolski abp Lorenzo Lauri, który był „witany solennie wśród wspaniałej iluminacji, podczas gdy dzwony wszystkich kościołów Śląska Polskiego głosem spżowym bliską uroczystość zapowiadały”²³. O godzinie 21.30 papieski dyplomata w towarzystwie ks. Augusta Hlonda SDB został przywitany w Piekarach. Po krótkich okolicznych przemówieniach duchowni udali się do kościoła, aby następnie przejść na piekarskie probostwo²⁴.

Trzeci dzień pobytu nuncjusza apostolskiego na Górnym Śląsku, a zarazem Uroczystość Wniebowzięcia NMP, przebiegł pod znakiem koronacji cudownego

¹⁸ Zob. Dokument nr 7.

¹⁹ *Jak witały Katowice Nuncjusza apostolskiego mgr. Lauri'ego*, „Polonia” 1925, nr 220, s. 2.

²⁰ Tamże; [bez autora], *Piekary...*, s. 122; J. Wycisło, *Kronika dziejów...*, s. 826.

²¹ Zob. H. Olszar, *Rola siostry Marii Oktawii Jadwigi Lempke w przygotowaniu obrazu Matki Bożej Piekarskiej do koronacji w 1925 roku*, w: *Liturgia culmen et fons vitae missionisque Ecclesiae. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Andrzejowi Żądło w 70. rocznicę urodzin*, red. I. Celary, Katowice 2023, s. 366-371.

²² [bez autora], *Piekary...*, s. 120; J. Wycisło, *Dzieje obrazu...*, s. 275-279; tenże, *Kronika dziejów...*, s. 817-819.

²³ [bez autora], *Piekary...*, s. 122.

²⁴ *Uroczystość koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej w Piekarach*, „Katolik Śląski” nr 21 (1925), s. 1; J. Wycisło, *Kronika dziejów...*, s. 829; C. Ryszka, *Prymas ze Śląska...*, s. 91.

obrazu. Od rana na piekarskiej kalwarii trwały nabożeństwa, a pielgrzymi tłumnie przybywali, aby na własne oczy zobaczyć akt koronacji „Śląskiej Gospodyni”. Głównym miejscem celebracji był plac przed kościołem kalwaryjskim, gdzie w uroczystej procesji przyniesiono łaskami słynący obraz Maryi. O godzinie 10.30 na kalwarii piekarskiej pojawił się także abp Lorenzo Lauri²⁵. W jego obecności odczytano na wzgórzu dekret koronacyjny wydany 1 stycznia 1925 r. Dokument informował, że „ten przesławny obraz wszystkie bez wątpienia warunki posiada, których trzeba do uroczystej koronacji na większą chwałę Trójcy Przenajświętszej i ku nowej chlubie i ozdobie Boga Rodzicy”²⁶.

Po odczytaniu dokumentu piekarski proboszcz ks. Wawrzyniec Pucher²⁷ złożył na ręce nuncjusza apostolskiego przysięgę, w której zobowiązał siebie i wszystkich swoich następców do troski o maryjne korony i ochronę ich: „Nie dopuścimy, żeby korony te kiedykolwiek były zdjęte z obrazu świętego lub zużyte na jakikolwiek inny cel”²⁸. O godzinie 11.00 abp Lorenzo Lauri nałożył złote korony na cudowny obraz, dekorując najpierw podobiznę Jezusa, a następnie Maryi. Od tego momentu „na obrazie Matki Boskiej Piekarskiej błyszczą korony, w zastępstwie Ojca świętego ręką Nuncjusza włożone”²⁹. Następnie uroczystą sumę pontyfikalną odprawił na piekarskim wzgórzu bp Marian Józef Ryx³⁰ z Sandomierza, a kazanie wygłosił bp Anatol Nowak³¹ z Przemyśla³². Na jej zakończenie, około godziny 13.00, abp Lorenzo Lauri udzielił zebranim papieskiego błogosławieństwa. Po czym nuncjusz udał się na uroczysty obiad, w czasie którego „widocznie wzruszony dziękuje po włosku za tak piękne przyjęcie, za szczere przywiązanie do wiary świętej katolickiej i do Kościoła”³³. W ramach podziękowania duchownym wręczono pamiątki z węgla wykonane przez miejscowych górników³⁴.

W ten sposób zakończył się udział nuncjusza apostolskiego w Polsce abp. Lorenzo Lauriego w uroczystościach koronacyjnych w Piekarach. Jego obecność

²⁵ *Uroczystości koronacyjne w Piekarach*, „Gość Niedzielny” nr 34 (1925), s. 4; *Uroczystości koronacyjne w Piekarach*, „Polonia” 1925, nr 222, s. 3; *Uroczystość koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej w Piekarach*, „Katolik Śląski” 1925, nr 21, s. 2.

²⁶ [bez autora], *Piekary...*, s. 114; J. Wycisło, *Dzieje obrazu...*, s. 271; tenże, *Kronika dziejów...*, s. 833.

²⁷ Wawrzyniec Pucher (1875–1941) – radca duchowny i szambelan papieski, proboszcz w Piekarach (1924–1941).

²⁸ J. Wycisło, *Dzieje obrazu...*, s. 296.

²⁹ *Uroczystości koronacyjne w Piekarach*, „Gość Niedzielny” 1925, nr 34, s. 5.

³⁰ Marian Józef Ryx (1853–1930) – biskup diecezjalny sandomierski (1910–1930).

³¹ Anatol Nowak (1962–1933) – biskup pomocniczy krakowski (1900–1924), biskup diecezjalny przemyski (1924–1933).

³² [bez autora], *Piekary...*, s. 130; J. Wycisło, *Dzieje obrazu...*, s. 294-195; *Uroczystości koronacyjne w Piekarach*, „Gość Niedzielny” 1925, nr 34, s. 5; *Uroczystości koronacyjne w Piekarach*, „Polonia” 1925, nr 222, s. 3; *Uroczystość koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej w Piekarach*, „Katolik Śląski” nr 21 (1925), s. 2.

³³ *Uroczystości koronacyjne w Piekarach*, „Gość Niedzielny” 1925, nr 34, s. 5.

³⁴ Tamże; [bez autora], *Piekary...*, s. 131-132; J. Wycisło, *Kronika dziejów...*, s. 833-837; J. Górecki, *Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej...*, s. 152-155; C. Ryszka, *Prymas ze Śląska...*, s. 94.

podczas tak ważnego wydarzenia religijnego na Górnym Śląsku była nobilitacją dla wiernych i tworzących się wówczas podwalin pod nową diecezję. Piekary jako ośrodek kultu maryjnego stały się tym samym „głównym ośrodkiem pielgrzymkowym na Górnym Śląsku inicjującym idee i działania praktyczne katolicyzmu społecznego”³⁵.

Podsumowanie

Analiza zachowanej w Apostolskim Archiwum Watykańskim korespondencji pomiędzy nuncjuszem apostolskim abp. Lorenzo Laurim a administratorem apostolskim w Katowicach ks. Augustem Hlondem SDB pozwala zarówno na odtworzenie szczegółów związanych z zaproszeniem oraz organizacją podróży arcybiskupa na Górny Śląsk, jak i na ukazanie rangi uroczystości, która odbyła się 100 lat temu w Piekarach. Zaprezentowane dokumenty ukazują niezwykle sprawna i dynamiczną wymianę informacji pomiędzy duchownymi, która przyczyniła się do obecności watykańskiego dyplomaty w czasie ważnego religijnego święta dla wiernych Kościoła w regionie.

Fakt obecności abp. Lorenzo Lauriego na uroczystości koronacji obrazu Matki Bożej Piekarskiej miał nie tylko religijny, ale również symboliczny wymiar. Pobyt reprezentanta Ojca Świętego na Śląsku podkreślał rangę Piekar jako ośrodka kultu maryjnego nie tylko w przyszłej diecezji katowickiej, ale również w Drugiej Rzeczypospolitej. Wielkie zaangażowanie w przygotowania i udział wiernych oraz duszpasterzy w koronacji były zapewne dla abp. Lorenza Lauriego dowodem na żywą pobożność mieszkańców Górnego Śląska. Zaś dla samych wiernych obecność nuncjusza apostolskiego budowała poczucie jedności ze Stolicą Apostolską i następcą św. Piotra.

Korespondencja z 1925 r. jest źródłem, które uzupełnia dzieje Kościoła na Górnym Śląsku oraz przedstawia jeden z aspektów niedługiej działalności duszpasterskiej ks. Augusta Hlonda SDB na tym terenie. Zaprezentowane w tej publikacji dokumenty stają się jednocześnie przyczynkiem do historii kultu maryjnego w sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich oraz dziejów archidiecezji katowickiej, która w Roku Świętym 2025 obchodziła 100. rocznicę istnienia.

Bibliografia

Źródła:

Città del Vaticano, Archivio Apostolico Vaticano, Archivio della Nunziatura Apostolica in Varsavia, b. 208: Archivio del Nunzio Lorenzo Lauri – Nunzio e Nunziatura, fasc. 10: Viaggi di Mons. Nunzio in Polonia – (1924–1925).

³⁵ J. Wycisło, *Dzieje obrazu...*, s. 301.

Prasa:

„Gość Niedzielny” R. 3: 1925.

„Katolik Śląski” R. 1: 1925.

„Polonia” R. 2: 1925.

Opracowania:

[bez autora], *Piekary. Pamiątka koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej Piekarskiej, która się odbyła dnia 15-go sierpnia 1925 roku*, Piekary 1926.

Górecki J., *Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich. Studium historyczno-pastoralne*, Katowice 2011.

Górny G., Rosikoń J., *Tajne Archiwum Watykańskie. Nieznane karty historii Kościoła*, Warszawa 2020.

Łopatecki K., *Ostatnia misja Lorenzo Lauriego w Polsce. Próba ujednoczenia przepisów o zmianie wyznania oraz uznawania Kościołów i związków religijnych w 1927 r.*, w: *Nuncjatura Apostolska w Rzeczypospolitej*, red. T. Chynczewska-Hennel, K. Wiszowata-Walczak, Białystok 2012, s. 483-504.

Olszar H., *Rola siostry Marii Oktawii Jadwigi Lempke w przygotowaniu obrazu Matki Bożej Piekarskiej do koronacji w 1925 roku*, w: *Liturgia culmen et fons vitae missionisque Ecclesiae. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Andrzejowi Żądło w 70. rocznicę urodzin*, red. I. Celary, Katowice 2023, s. 366-371.

Ryszka C., *Prymas ze Śląska. Sługa Boży Kardynał August Hlond (1881–1948)*, Katowice 2025.

Wycisło J., *Dzieje obrazu Matki Bożej Piekarskiej*, Piekary Śląskie 2021.

Wycisło J., *Kronika dziejów sanktuarium maryjnego i Piekar na Śląsku do 1945 r.*, Katowice 2015.

Słowa kluczowe: abp Lorenzo Lauri, ks. August Hlond SDB, nuncjatura apostolska, Piekary, korespondencja

Keywords: Archbishop Lorenzo Lauri, Fr. August Hlond SDB, apostolic nunciature, Piekary, correspondence